

NAAR AANLEIDING VAN HET WERK VAN PIETER VERMEERSCH: NOTIES EN NOTITIES

door Dieter Roelstraete, Brussel, 2003

[preface: a note on method]

In de lente van 2000 presenteerde Pieter Vermeersch in de geïmproviseerde ruimte van het autonome kunstenaarsinitiatief *Off The Hook* in Gent – een leegstaande, bestemmingsloze etalage – een schilderkunstige “performance” die zijn artistieke praktijk en attitude op decisieve wijze heeft getransformeerd.

Acht dagen lang overschilderde Vermeersch de drie frontale vitrines, ei zo na perfecte vierkanten van twee en een halve meter beiderzijds, iedere dag opnieuw met een wisselende keur aan scherpe (“basis-”) kleuren gaande van wit over groen, rood, geel, blauw tot zwart – het hele kleurenspectrum tussen de polaire extremen van de totale afwezigheid van licht (zwart) enerzijds, en de totale overrompeling van licht (wit) anderzijds. Het lege pand zelf kon de bezoeker, toeschouwer of eenvoudigweg toevallige voorbijganger niet betreden, en het stille spektakel van steeds wisselende kleuren en kleurcombinaties onder steeds wisselende condities van natuurlijk (zon-) of kunstmatig (lamp-) licht kon slechts van buitenaf, door een onbeschilderd zijraam worden gadeslagen.

Doorheen het spreekwoordelijke sleutelgat van deze zijdelingse inkijk was de toeschouwer als het ware getuige van de wording van de schilderkunst, van het plastische onderzoek naar de *fundamentals* van het “genre” – licht en kleur – zoals zich dat op datzelfde moment in het laboratorium van het kunstenaarsbrein voltrekt: fylogeneese als ontogenese. (De schijnbaar “slordige” afwerking en aangedikte sporen van royaal rondvliegende verfspatten verleenden de hermetisch afgesloten ruimte alleszins het aanschijn van een inderhaast verlaten werkplaats in plaats van zorgzaam gesteriliseerde *white cube* waaruit ieder spoor van actie, “leven” is weggeretoucheerd.)

“De werkelijkheid van licht en kleur op een zo basaal mogelijke wijze tot leven brengen,” zo heette de conceptuele inzet van dit inaugurale werkstuk – dat de eerstesteenlegging van een omstandig *work in progress* / *process* zou blijken.

In 2001 hernam Pieter Vermeersch bovenstaand procédé voor zijn eerste solotentoonstelling *Work in Progress* in Koraalberg Art Gallery in Antwerpen. Gedurende de hele tentoonstellingsperiode van juni tot augustus schilderde hij de vier monumentale raampartijen van de galerie om de drie dagen elk in een ander kleur – monomaan monochroom, maar ditmaal kon de toeschouwer de ruimte wél in eigen persoon betreden en zodoende welhaast lijfelijk deel hebben aan het strakke ballet van kantelende kleurnuances, de fysieke werkelijkheid van kleur en licht ruimtelijk “ervaren”. In 2001 wordt de verf, in 2000 nog een tweedimensionale filter, *omgeving*: omvattend, atmosferisch, *allover*.

Work in Progress werd uitvoerig gedocumenteerd, en de foto's die Vermeersch destijds in de tentoonstellingsruimte van het spiegelspel van in elkaar overvloeiende kleurvlakken nam, dienen twee jaar later weer een ander doel in dezelfde galerie: het organische kleurenspectrum van het zonlicht dat in 2001 doorheen de bont beschilderde ramen naar binnen viel transposeerde de kunstenaar nu met klinische (“fotografische”) precisie naar drie reusachtige schilderdoeken die exact dezelfde afmetingen hebben als de ramen van de galerie, en schuin tegenover deze ramen staan opgesteld – een (letterlijk!) transparante parafrase van de eerbiedwaardige metafoor van het schilderij als “venster” op de wereld. Wie vanaf het voetpad of de openbare weg naar binnen kijkt ziet, achter glas, het twee jaar daarvoor door hetzelfde glas gezeefde lichtspel “fotografisch” gereproduceerd, in olie op doek – kleur en licht tijdloos gerepresenteerd. Maar ook: een dichtgeweven tapisserie van crossreferenties, pleonasmen en tautologieën, niveaus en metaniveaus, “intertekst” – foto's van foto's, licht van licht, kleur van kleur, het zichzelf schilderende schilderij, en tussen deze extremen van absoluut fundament (“ontologie”) en contingentie, oppervlak en representatie laveert het hybride oeuvre van Pieter Vermeersch dat steeds opnieuw in zichzelf teruggrijpt, zich heruitvindt.

Alloverness: het schilderij – de schilderkunstige act – waarin de kijker zich bevindt en beweegt, als biotoop en scenografie, dat levende ruimte wordt.

In de werken in de *Off The Hook*-ruimte in Gent (2000), in de Antwerpse galerie Koraalberg (2001), in het cultureel centrum Strombeek-Bever en de gerenommeerde *artist space* W139 te Amsterdam (beide 2002), in de *project room* van het Stedelijk Museum voor Actuele Kunst te Gent en in Programa Art Center in Mexico City (beide 2003) verlaten verf en schilderkunstige betekening, motief en representatie, techniek en visualisering schoorvoetend maar resoluut het strakke, deterministische stramien van het schildersdoek als tweedimensionaal

Ding für uns en an sich – een object om “naar te kijken”, in de Kantiaans gedesinteresseerde zin van het woord – en worden zij sculpturale elementen in de productie van ervaringsruimtes, *ambiances*: machines, windtunnels en turbines, natuurkrachten, energieën die ruimtelijke, dat wil zeggen driedimensionale “effecten” creëren en toch schilder kunstig, picturaal, “vlak” blijven. [Pieter Vermeersch is voor alles en in eerste en laatste instantie een schilder, verknocht aan *the daily practice of Painting*, géén *sculpteur*, scenograaf en/of performer.]

“Ambient” – *klank* is eveneens nooit ver weg in de ruimtelijke beleving of loutere appreciatie van het werk van Pieter Vermeersch. We baden in het licht van zijn meterslange “*dégradés*” – hemelsblauw in de exemplarische, emblematische krachttoer van de muurschildering die hij voor de tentoonstelling *Storage & Display* in Mexico City concipieerde – als in de oersoep van primordiale klanken: de cardiovasculaire puls van een nog jong universum, het zoemen en suizen van steppenwinden en ontstemde gitaarsymfonieën – kortom, *the Sublime*. Neem de triptiek uit de recente galerietentoonstelling in Antwerpen: drie meer dan “levensgrote” (maar toch nog op mensenmaat bedachte) doeken die sluimeren, subliminaal stralen, gonzen, trillen zoals snaren dat horen te doen – *leven*. Monolieten, of uit één stuk gehouwen manspersonen die de toeschouwer aanstaren, licht hypnotiseren zelfs, “omsingelen”, in een uiterst minutieus georkestreerde reidans van eindeloos schakerende kleuren die tot beneveling leiden. [Was de schilder kunstige “installatie” die Pieter Vermeersch in januari 2003 in het Stedelijk Museum voor Actuele Kunst in Gent realiseerde ook niet zo’n Moebiusring van muterend koloriet?]

De filosofie en de geschiedenis van haar interpretatie van wereld en werkelijkheid worden verscheurd door de kloven, ravijnen en canyons van fundamenteel onverzoenbaar standpunten – “fundamentalismen” in de ware zin van het woord, “onbewijsbare” basisopties van waaruit wij vertrekken om de wereld om ons heen te verklaren of ten minste te begrijpen.

In het oververhitte enthousiasme van de Wittgenstein-lectuur van mijn studentenjaren kleeft ik zelf ook zo’n “fundamentalisme” aan, dat nogal categorisch stelde dat Taal – het vermogen tot spreken, begrijpen, zinsbouw, luisteren – in alle omstandigheden aan de Werkelijkheid – het vermogen deze als werkelijkheid te her- of onderkennen – voorafging.

In de methodische passie en het spontane dogmatisme van Pieter Vermeersch’ esthetica kunnen de termen “taal” en “werkelijkheid” in de bovenstaande premisse eenvoudig door het begrippenpaar “licht” en “ruimte” worden vervangen: de kunstenaar kleeft het categorische geloof aan dat licht aan ruimte (tenminste toch “zijn” ruimtes) voorafgaat. Wat ik in Antwerpen, Gent of Mexico City als het *ruimtelijk* theater van driedimensionaal geworden kleurlichamen ervaar, is slechts mogelijk bij gratie van het Licht, en juist dit licht is, in laatste instantie, de ruwe bouwstof van Pieter Vermeersch’ artistieke praktijk. – Gaat de ervaring van *licht* niet aan de ervaring van *ruimte* vooraf? Moeten we niet altijd eerst het “licht aansteken” om te weten in welke ruimte wij ons bevinden, en die plek dus als “ruimte” te kunnen ervaren? [Ook in metaforische zin gaat verlichting, “Aufklärung”, aan filosofische oriëntatie of plaatsbepaling vooraf.] Opent de Bijbel, dat onverslijtbare boek der boeken waaraan het scopische regime van de westerse beschaving zijn ontstaan dankt, niet met de categorische stelling – Genesis 1, 3 – dat er “licht moest zijn”? [Alleen in het evangelie van Johannes geldt in den beginne slechts het woord, ongeveer zoals Taal aan de Werkelijkheid voorafgaat.] Eerst het licht dus, en dan pas volgt de ruimte: “er moet een uitspannel zijn” spreekt God pas in genesis 1, 6. Is het binnenvallen van een enkele vale zonnestraal, het zwakke geflakker van een dansende vlam, het warme halogeenlicht dat aanfloept voor de met kiezelstenen volgeharkte oprijlaan van ons buitenverblijf in de Ardennen – Licht – niet de allerfundamenteelste conditie van iedere ruimtelijke ervaring?

Dit alles wettigt het vermoeden dat Pieter Vermeersch in zijn zo bevallig ogende, ons formalistisch waterdicht toeschijnende (“hyperesthetische”) schilder kunstige reflecties en vingeroefeningen weldegelijk en waarlijk naar de fundamenteën peilt – niet alleen van de schilderkunst (natuurlijk), maar ook van de ervaring en van het leven als een in-de-wereld-zijn: een onderzoek dat ons terugvoert naar het Licht als bron van alle kennen – kleur bekennen.